Επίσημη Εφημερίδα
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

EL
Σειρά C

C/2025/5150

28.10.2025

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Αντιμετώπιση της αλληλεξάρτησης μεταξύ ειρήνης και κλιματικής αλλαγής: ανάγκη για μια ανανεωμένη παγκόσμια διπλωματία

(Γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(C/2025/5150)

Εισηγητής: **Δημήτρης ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ**

Συνεισηγητής: **Peter SCHMIDT**

Σύμβουλοι	Ιωάννης ΠΑΠΑΔΗΜΟΣ (σύμβουλος του εισηγητή, Ομάδα I) Jeffrey SACHS (σύμβουλος του συνεισηγητή, Ομάδα II)
Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	23.1.2025
Νομική βάση	Άρθρο 52 παράγραφος 2 του Εσωτερικού Κανονισμού
Αρμόδιο όργανο	Τμήμα «Εξωτερικές σχέσεις»
Έγκριση από το τμήμα	12.6.2025
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	71/1/1
Έγκριση από την Ολομέλεια	17.7.2025
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	598
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	131/17/7

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) πρέπει να υιοθετήσει μια σφαιρική και ολοκληρωμένη προσέγγιση προκειμένου να αντιμετωπίσει τις αυξανόμενες διασυνδέσεις μεταξύ της κλιματικής αλλαγής και των κινδύνων για την υγεία και την ασφάλεια και της παγκόσμιας διακυβέρνησης. Καθώς η διεθνής συνεργασία αντιμετωπίζει αυξανόμενες προκλήσεις από τον αυταρχισμό, τον προστατευτισμό και τον εθνικισμό, η ΕΕ θα πρέπει να διαδραματίσει αξιόπιστο και ισχυρό ηγετικό ρόλο στην παγκόσμια κλιματική διπλωματία. Είναι επιτακτική ανάγκη οι πολιτικές για το κλίμα και την ασφάλεια να μην αντιμετωπίζονται πλέον μεμονωμένα. Αντιθέτως, πρέπει να θεωρούνται ως αλληλοενισχυόμενα στοιχεία ενός βιώσιμου και ειρηνικού παγκόσμιου μέλλοντος. Άλλωστε, η θεμελιώδης αποστολή του ευρωπαϊκού εγχειρήματος είναι η προώθηση και η διατήρηση της ειρήνης, των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της δημοκρατίας.

1.2. Στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής, η ΕΕ θα πρέπει να προωθήσει την κλιματική διπλωματία που συνδέει τους περιβαλλοντικούς στόχους με την πρόληψη των συγκρούσεων και την οικοδόμηση της ειρήνης. Η προσέγγιση αυτή πρέπει να βασίζεται σε ανανεωμένες παγκόσμιες συμμαχίες, εταιρικές σχέσεις χωρίς αποκλεισμούς και ολοκληρωμένα πλαίσια πολιτικής. Η εξελισσόμενη εξωτερική δέσμευση της ΕΕ θα πρέπει να αντικατοπτρίζει τον αλληλεξαρτώμενο χαρακτήρα των παγκόσμιων προκλήσεων, αναγνωρίζοντας ότι η υποβάθμιση του περιβάλλοντος και η αστάθεια συνδέονται στενά. Με την ενσωμάτωση των προβληματισμών για την κλιματική ασφάλεια στις διπλωματικές και αναπτυξιακές στρατηγικές της, η ΕΕ μπορεί να συμβάλει στην αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτίων των συγκρούσεων, ενισχύοντας παράλληλα τις παγκόσμιες δεσμεύσεις για το κλίμα.

1.3. Επιπλέον, η ΕΕ θα πρέπει να αποτελέσει πολλαπλασιαστή αξιών προωθώντας τη δράση για το κλίμα που ευθυγραμμίζεται με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ). Αυτό περιλαμβάνει επενδύσεις στη χρηστή διακυβέρνηση, την ασφάλεια των τροφίμων, των υδάτων και της ενέργειας, τις ασφαλείς πόλεις και την ανθεκτικότητα των πόρων διαβίωσης. Οι ανθρωπιστικές προσπάθειες και οι προσπάθειες προσαρμογής θα πρέπει να είναι συμμετοχικές και χωρίς αποκλεισμούς, με τη συμμετοχή οργανώσεων βάσης, πρωτοβουλιών υπό την ηγεσία νέων, των γυναικών και φορέων της κοινωνίας των πολιτών.

1.4. Ένα σαφές και φιλόδοξο εγχώριο θεματολόγιο παραμένει εξίσου σημαντικό. Η ΕΕ πρέπει να επιταχύνει την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας μέσω εθνικών και ενωσιακών σχεδίων δράσης. Τα σχέδια αυτά θα πρέπει να καλύπτουν την απανθρακοποίηση, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, τις πρακτικές της κυκλικής οικονομίας και τη βιώσιμη χρήση της γης. Οι τρέχουσες οικονομικές προκλήσεις δεν πρέπει να καθυστερήσουν τη μετάβαση αυτή· αντιθέτως, οι επενδύσεις για το κλίμα θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν ως μοχλός για την οικονομική ανάκαμψη, την τεχνολογική υπεροχή και την παγκόσμια ανταγωνιστικότητα στην πράσινη και την ψηφιακή καινοτομία.

1.5. Ταυτόχρονα, η ΕΕ θα πρέπει να ενισχύσει τη διπλωματία της σχετικά με την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία/τους ΣΒΑ αξιοποιώντας την εμπειρογνωμοσύνη της στον τομέα της βιωσιμότητας για τη στήριξη των αναπτυσσόμενων περιφερειών. Αυτό συνεπάγεται την ενίσχυση των εταιρικών σχέσεων μέσω της διαρθρωμένης συνεργασίας με τις χώρες του Νότου. Με την προώθηση κοινών πλαισίων για το κλίμα και τη διευκόλυνση της μεταφοράς τεχνολογίας, η Ευρώπη μπορεί να στηρίξει τη δίκαιη μετάβαση στις χώρες του Νότου, ενισχύοντας παράλληλα την παγκόσμια επιρροή της.

1.6. Στα πολυμερή φόρουμ, η ΕΕ πρέπει να παραμείνει στην πρώτη γραμμή της παγκόσμιας στήριξης για το κλίμα. Θα πρέπει να πρωτοστατήσει στις εκκλήσεις για φιλόδοξη δράση στη Γενική Συνέλευση και το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, καθώς και σε βασικές περιβαλλοντικές συμβάσεις, όπως η σύμβαση-πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την κλιματική αλλαγή (UNFCCC), η σύμβαση για τη βιολογική ποικιλότητα (CBD) και η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την καταπολέμηση της απερήμωσης (UNCCD). Η ισχυρή πολυμερής παρουσία είναι ιδιαίτερα σημαντική στο πλαίσιο της φθίνουσας δέσμευσης των ΗΠΑ.

1.7. Τέλος, μια ανανεωμένη διπλωματική στρατηγική της ΕΕ πρέπει να βασίζεται σε τρεις κατευθυντήριες αρχές. Πρώτον, οι κλιματικές παράμετροι θα πρέπει να ενσωματωθούν πλήρως στις στρατηγικές πρόληψης των συγκρούσεων. Αυτό σημαίνει ενσωμάτωση της ανάλυσης περιβαλλοντικού κινδύνου στις προσπάθειες οικοδόμησης της ειρήνης και προορατική αντιμετώπιση των σχετικών με τους πόρους εντάσεων. Δεύτερον, η ΕΕ πρέπει να δώσει προτεραιότητα στην περιφερειακή και πολυμερή συνεργασία που προωθεί τόσο την ανθεκτικότητα στην κλιματική αλλαγή όσο και την επίλυση των συγκρούσεων, στηρίζοντας τις τοπικές και τις περιφερειακές προσπάθειες προσαρμογής. Τρίτον, η βιώσιμη ανάπτυξη θα πρέπει να προωθηθεί ως μηχανισμός ειρήνης, με στοχευμένες επενδύσεις στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, στην αναδάσωση και στην κλιματολογικά έξυπνη γεωργία, συμβάλλοντας στη μείωση της ευπάθειας και στην πρόληψη των συγκρούσεων.

1.8. Με σκοπό την επίτευξη ανανεωμένης και ενισχυμένης διπλωματίας, η ΕΟΚΕ καλεί την ΕΕ να ξεπεράσει τον εσωτερικό κατακερματισμό και να λάβει τολμηρά μέτρα προς τη στρατηγική αυτονομία. Ωστόσο, αυτή η στρατηγική αυτονομία χρειάζεται να μετουσιωθεί σε επιχειρησιακές ικανότητες, συγκεκριμένες πολιτικές και συντονισμένη δράση μεταξύ των κρατών μελών. Χωρίς απτή πρόοδο στους τομείς της άμυνας, της ενεργειακής ανεξαρτησίας και της οικονομικής ανθεκτικότητας, η ΕΕ κινδυνεύει να οπισθοδρομήσει σε έναν κόσμο που διαμορφώνεται όλο και περισσότερο από παιχνίδια εξουσίας και μονομερή λήψη αποφάσεων.

1.9. Μόνο μέσω μιας τέτοιας ολοκληρωμένης, προορατικής και καθοδηγούμενης από αξίες προσέγγισης μπορεί η ΕΕ να διατηρήσει την αξιοπιστία και την ηγετική της θέση σε έναν κόσμο που αντιμετωπίζει τις διττές απειλές της διατάραξης του κλίματος και της γεωπολιτικής αστάθειας. Για τον σκοπό αυτό, η ΕΕ θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει την εμπορική πολιτική της ως εργαλείο/μέσο για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και την επιδίωξη ειρηνικής οικονομικής ανάπτυξης, καθώς η εμπορική πολιτική αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΕ, πράγμα που επιτρέπει στην Ευρώπη να εκφράζεται με μία φωνή και, ως εκ τούτου, να «εξάγει» τις ευρωπαϊκές αξίες για τα ανθρώπινα και κοινωνικά δικαιώματα, την προστασία του περιβάλλοντος και την πολιτική για το κλίμα.

2. **Εισαγωγή**

2.1. Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει ότι η άρρηκτη σχέση μεταξύ της κλιματικής αλλαγής και της παγκόσμιας σταθερότητας έχει καταστεί αδιαμφισβήτητη. Οι αυξανόμενες θερμοκρασίες, τα ακραία καιρικά φαινόμενα και η έλλειψη πόρων δεν αποτελούν μόνο περιβαλλοντικές ανησυχίες, αλλά και σημαντικούς καταλύτες για τη δημιουργία συγκρούσεων. Εάν επιθυμούμε να διαφυλάξουμε την ειρήνη, πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι η δράση για το κλίμα αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της πολιτικής ασφάλειας. Αυτή η πιεστική πραγματικότητα απαιτεί ανανέωση της δέσμευσης για παγκόσμια διπλωματία, η οποία θα ενσωματώνει την κλιματική ανθεκτικότητα στις προσπάθειες οικοδόμησης της ειρήνης.

2.2. Λαμβάνοντας υπόψη τις προηγούμενες εργασίες, ιδίως τις γνωμοδοτήσεις REX/569 ([1]) και REX/578 ([2]), η ΕΟΚΕ επιθυμεί να δώσει συνέχεια και να αξιοποιήσει τα συμπεράσματα και τις συστάσεις τους που, αφενός, τονίζουν τη σημασία της κατανόησης των πολύπλοκων δεσμών στο πλαίσιο της σχέσης κλίματος και ασφάλειας, καθώς η κλιματική αλλαγή και η υποβάθμιση του περιβάλλοντος αποτελούν παγκόσμιες προκλήσεις των οποίων η δυναμική, σε συνδυασμό με τα τρωτά σημεία της γεωργίας, των υδάτων ([3]) και των υποδομών επηρεάζουν τους ανθρώπους σε πολλές χώρες, και, αφετέρου, υπογραμμίζουν την ανάγκη για επείγουσες και ανθεκτικές αντιδράσεις στις προκλήσεις αυτές, τονίζοντας ότι η θεμελιώδης αποστολή του ευρωπαϊκού εγχειρήματος είναι η προώθηση και η διατήρηση της ειρήνης, οι οποίες είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τη διατήρηση και την προώθηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της δημοκρατίας. Η ΕΟΚΕ έχει επίσης ήδη επιστήσει την προσοχή στις περιβαλλοντικές ζημίες που προκαλούνται από τον πόλεμο, συμπεριλαμβανομένων της υποβάθμισης των οικοσυστημάτων, της ρύπανσης του αέρα και των υδάτων, καθώς και της μόλυνσης των αρόσιμων εκτάσεων και των βοσκοτόπων ([4]).

2.3. Η κλιματική αλλαγή πλησιάζει ή υπερβαίνει πολλά παγκόσμια σημεία καμπής, όπως: 1) άνοδος της στάθμης της θάλασσας κατά πολλά μέτρα· 2) εξαφάνιση μεγάλων μεγαοικοσυστημάτων (όπως η μετατροπή των τροπικών δασών του Αμαζονίου σε χορτολιβαδικές εκτάσεις)· 3) διακοπή της ωκεάνιας κυκλοφορίας, με συνέπεια την υπερθέρμανση του Νότιου Ωκεανού (επιτάχυνση της καταστροφής του στρώματος πάγου της Δυτικής Ανταρκτικής) και την ψύξη του Βόρειου Ατλαντικού· 4) τήξη του περμαφρόστ και τεράστιες δασικές πυρκαγιές στην Αρκτική.

2.4. Η κλιματική αλλαγή θα αυξήσει τη συχνότητα, την εξάπλωση και την ένταση των βίαιων συγκρούσεων και μπορεί να αποσταθεροποιήσει το κλίμα ως εξής: 1) πολιτική αποσταθεροποίηση και υποκίνηση κοινωνικών συγκρούσεων (αντίθεση μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών, μεταξύ μόνιμων και νομαδικών κοινοτήτων κ.λπ.)· 2) επιδείνωση της παγκόσμιας κρίσης πείνας, εξαιτίας της μείωσης της απόδοσης των καλλιεργειών, του κατακερματισμού του παγκόσμιου εμπορίου τροφίμων και της αύξησης των τιμών των τροφίμων· 3) όξυνση των διεθνών συγκρούσεων για την ενέργεια και τους ορυκτούς πόρους· 4) έντονες διασυνοριακές διαφορές που αφορούν τους πόρους γλυκών υδάτων· 5) εκτόπιση πληθυσμών· 6) έντονη ακραία φτώχεια μεταξύ άλλων σε περιοχές που πλήττονται από συγκρούσεις, όπως στο Σαχέλ, το ανατολικό Κονγκό, την Αιθιοπία και το Σουδάν· 7) άνοιγμα της περιοχής της Αρκτικής για ναυτιλία, εξόρυξη και άλλη οικονομική ανάπτυξη, αυξάνοντας έτσι τον στρατηγικό ανταγωνισμό και πιθανώς τη σύγκρουση μεταξύ των διαφόρων παραγόντων. Για τον λόγο αυτό είναι σημαντικό να τονιστεί η ανάγκη συνοχής μεταξύ των κρατών μελών και των γειτόνων και εταίρων της ΕΕ, ιδίως για να διασφαλιστεί η συνέχεια μεταξύ περιοχών εκτός και εντός της ευρωπαϊκής επικράτειας.

2.5. Επιπλέον, υπάρχουν πέντε κύριοι τρόποι με τους οποίους οι βίαιες συγκρούσεις εμποδίζουν την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, και συγκεκριμένα: 1) οι βίαιες συγκρούσεις και οι στρατιωτικές επιχειρήσεις γενικότερα είναι άμεσα υπεύθυνες για τεράστιες περιβαλλοντικές βλάβες· 2) οι βίαιες συγκρούσεις εμποδίζουν τον κυβερνητικό σχεδιασμό και τις επενδύσεις στους τρεις κρίσιμους τομείς της δράσης για το κλίμα: μετριασμός (εφαρμογή ενεργειακού συστήματος μηδενικών εκπομπών άνθρακα), προσαρμογή (στοχευμένες επενδύσεις για την αντιστάθμιση των κλιματικών βλαβών, όπως προστασία από πλημμύρες και ξηρασία) και ανθεκτικότητα (ολιστικές επενδύσεις σε συστήματα προειδοποίησης και ικανότητα των ανθρώπινων συστημάτων να ανακάμπτουν από ζημίες και απώλειες που σχετίζονται με το κλίμα)· 3) οι βίαιες συγκρούσεις εξαντλούν τα κρατικά έσοδα που απαιτούνται για την ανάληψη κρίσιμων επενδύσεων για το κλίμα· 4) οι βίαιες συγκρούσεις παρεμποδίζουν τη διακρατική συνεργασία για την αντιμετώπιση του ζητήματος των παρασιτικών συμπεριφορών στην περιβαλλοντική δράση. Δεδομένου ότι οι βίαιες συγκρούσεις φέρνουν τα έθνη σε αντιπαράθεση μεταξύ τους, και ως εκ τούτου η ικανότητα επίτευξης αμοιβαία επωφελούς συνεργασίας παρεμποδίζεται ή τερματίζεται· 5) οι βίαιες συγκρούσεις υπονομεύουν την εμπιστοσύνη που απαιτείται μεταξύ των κρατών για περιφερειακές δράσεις για το κλίμα, όπως η διασυνοριακή συνεργασία στον τομέα της ενέργειας (π.χ. συγκέντρωση δεξαμενών ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές σε διάφορες χώρες σε μια ενιαία δεξαμενή ηλεκτρικής ενέργειας, ή από κοινού διαχείριση απειλούμενου μεγαοικοσυστήματος, όπως τροπικό δάσος ή λεκάνη απορροής που μοιράζονται δύο ή περισσότερες γειτονικές χώρες).

2.6. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) αναγνωρίζει ότι επείγει η αντιμετώπιση της αλληλεξάρτησης μεταξύ της κλιματικής αλλαγής και της ειρήνης. Η κλιματική αλλαγή καθίσταται ολοένα και περισσότερο σημαντική κινητήρια δύναμη της παγκόσμιας ανασφάλειας, επιδεινώνοντας τα υφιστάμενα τρωτά σημεία, συμβάλλοντας στον αναγκαστικό εκτοπισμό και εντείνοντας τον ανταγωνισμό για τους περιορισμένους πόρους. Καθώς οι κίνδυνοι που σχετίζονται με το κλίμα εντείνονται, η ΕΕ πρέπει να ενισχύσει τις διπλωματικές και θεσμικές της απαντήσεις για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων του κλίματος στην ειρήνη και τη σταθερότητα, ιδίως στη νέα γεωπολιτική τάξη. Το έργο της ΕΟΚΕ για την κυκλική διπλωματία μπορεί να συμπληρώσει τους στόχους της παρούσας γνωμοδότησης. Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας, για παράδειγμα, καταβάλλει ήδη προσπάθειες σε εσωτερικό επίπεδο προκειμένου να εφαρμόζει τις αρχές της κυκλικής οικονομίας στις δημόσιες συμβάσεις που συνάπτει (μέσω του χρηματοδοτούμενου από το LIFE φόρουμ εκκολαπτηρίων επιχειρήσεων για την κυκλική οικονομία στην ευρωπαϊκή άμυνα), με τις οποίες δημιουργούνται συνεκτικές ευκαιρίες στον τομέα αυτό.

([1]) Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Κλιματική διπλωματία της ΕΕ» (γνωμοδότηση πρωτοβουλίας) (ΕΕ C, C/2024/1575, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1575/oj).

([2]) Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Κοινή ανακοίνωση προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο: "Νέα προοπτική όσον αφορά τη σχέση κλίματος και ασφάλειας: Συνεκτίμηση του αντικτύπου της κλιματικής αλλαγής και της υποβάθμισης του περιβάλλοντος, στην ειρήνη, την ασφάλεια και την άμυνα"» [JOIN(2023) 19 final] (ΕΕ C, C/2024/2106, 26.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/2106/oj).

([3]) Σχετικά με το νερό, βλ. έκκληση της ΕΟΚΕ για μια Γαλάζια Συμφωνία της ΕΕ και σχετικές γνωμοδοτήσεις: Γαλάζια Συμφωνία της ΕΕ, ΕΟΚΕ.

([4]) Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Το δικαίωμα σε ένα υγιές περιβάλλον στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ιδίως υπό το πρίσμα του πολέμου στην Ουκρανία» (γνωμοδότηση πρωτοβουλίας) (ΕΕ C 228 της 29.6.2023, σ. 10).

3. **Ιστορικό**

3.1. Η κλιματική αλλαγή αποτελεί θεμελιώδη και επείγουσα πρόκληση για την ασφάλεια, η οποία αναδιαμορφώνει την παγκόσμια σταθερότητα. Οι αλυσιδωτές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής ενισχύουν τα υφιστάμενα τρωτά σημεία και δημιουργούν νέους κινδύνους για την ασφάλεια, ιδίως σε ευάλωτες περιοχές και αστικά κέντρα.

3.2. Η αντιμετώπιση των κλιματικών προκλήσεων και η τήρηση της διεθνούς τάξης που βασίζεται σε κανόνες είναι αλληλένδετες προτεραιότητες: το ένα δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς το άλλο, ενώ και τα δύο είναι θεμελιώδη για τη διαφύλαξη της ανθρώπινης και της εθνικής ασφάλειας.

3.3. Ο στόχος της αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής ορίζεται στο άρθρο 191 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ ως έννοια που πρέπει να προωθείται στην εξωτερική δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην παγκόσμια στρατηγική της ΕΕ του 2016 αναφέρεται ότι «[η] αλλαγή του κλίματος και η υποβάθμιση του περιβάλλοντος επιδεινώνουν το ενδεχόμενο συγκρούσεων, λόγω των επιπτώσεών τους στην απερήμωση, την υποβάθμιση του εδάφους και των υδάτων και την έλλειψη τροφίμων». Στη στρατηγική αναφέρεται ότι η κλιματική απειλή «αποτελεί έναν πολλαπλασιαστή απειλών που επιδρά καταλυτικά στην έλλειψη νερού και τροφίμων, τις πανδημίες και τις εκτοπίσεις πληθυσμών» ([5]).

3.4. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία ([6]) θα πρέπει να παραμείνει κρίσιμη συνιστώσα του πλαισίου πολιτικής της ΕΕ, με στόχο τη μετατροπή της ΕΕ σε μια σύγχρονη, αποδοτική ως προς τη χρήση των πόρων και ανταγωνιστική οικονομία. Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία όχι μόνο δεσμεύεται να μετατρέψει την Ευρώπη στην πρώτη «ήπειρο με ουδέτερο ισοζύγιο άνθρακα έως το 2050», αλλά αποσκοπεί επίσης να συνδυάσει τους κλιματικούς στόχους με στρατηγικές για την ανάπτυξη, την ευημερία και την ασφάλεια. Αυτό το ολοκληρωμένο σχέδιο αναδεικνύει τη δέσμευση της ΕΕ για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής με την ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης και πολύπλευρης στρατηγικής, λαμβάνοντας υπόψη γεωπολιτικούς, οικονομικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες.

3.5. Η ΕΕ θα πρέπει επίσης να αξιοποιήσει τη στρατηγική Global Gateway, να συνδέσει την κλιματική και γεωοικονομική διπλωματία μέσω της ενίσχυσης της διεθνούς συνεργασίας και, παράλληλα, να ενσωματώσει τους ΣΒΑ στα εμβληματικά έργα και πρωτοβουλίες της. Τα εμβληματικά έργα της θα πρέπει να συνδυάζουν τα θέματα της ειρήνης, των συγκρούσεων και της δημοκρατίας.

3.6. Στο πλαίσιο της ευρύτερης σχέσης μεταξύ κλίματος και ασφάλειας, η εφαρμογή του χάρτη πορείας για την κλιματική αλλαγή και την άμυνα συμβάλλει στο ευρύτερο θεματολόγιο της ΕΕ, ιδίως στα συμπεράσματα του Συμβουλίου για την κλιματική διπλωματία του Ιανουαρίου του 2020 ([7]).

3.7. Τον Μάρτιο του 2022 το Συμβούλιο της ΕΕ ενέκρινε τη στρατηγική πυξίδα ([8]), η οποία στη συνέχεια επικυρώθηκε από τους ηγέτες της ΕΕ. Η πυξίδα αποσκοπεί στη δημιουργία ενός κοινού στρατηγικού οράματος σχετικά με τις προκλήσεις στον τομέα της ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένης της αλλαγής του κλίματος, και στη μετουσίωση του οράματος αυτού σε δράσεις και παραδοτέα.

3.8. Ωστόσο, και παρά τη ρητορική «η πολιτική για το κλίμα είναι πλέον πολιτική ασφάλειας», η ΕΕ έχει απομακρυνθεί περαιτέρω από το όραμα μιας ευρύτερης οικολογικής ασφάλειας. Η ευρύτερη κλιματική γεωπολιτική συνιστώσα της πολιτικής της ΕΕ παρέμεινε παραδόξως ανενεργή εν μέσω τόσο μεγάλων αλλαγών. Δεν έχουν σημειωθεί σημαντικά βήματα προς τα εμπρός και, κατά κάποιο τρόπο, η κλιματική γεωπολιτική παραγκωνίζεται από άλλους γεωπολιτικούς υπολογισμούς και στρέφεται προς μια πιο παραδοσιακή πολιτική για την ασφάλεια. Η κατάσταση αυτή οφείλεται τόσο σε γεωοικονομικά όσο και πολιτικά συμφέροντα.

4. **Παρατηρήσεις**

Επείγουσα η ανάγκη για ανάληψη ηγετικού ρόλου από την ΕΕ

4.1. Η ΕΟΚΕ αντιλαμβάνεται ότι η άνοδος του αυταρχισμού, του προστατευτισμού και του εθνικισμού ενδέχεται να υπονομεύσει τη διεθνή συνεργασία για την αντιμετώπιση των κινδύνων που δημιουργεί η κλιματική αλλαγή για την ασφάλεια. Ζούμε σε μια εποχή κατά την οποία η σχέση μεταξύ της πολιτικής για το κλίμα και της πολιτικής ασφάλειας αποκτά όλο και μεγαλύτερη σημασία, αλλά ο δεσμός μεταξύ της συντονισμένης δράσης και της παγκόσμιας συνεννόησης διασπάται και δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένη.

([5]) https://www.eeas.europa.eu/eeas/global-strategy-european-unions-foreign-and-security-policy_en.
([6]) https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_el.
([7]) https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-climate-change-and-defence-roadmap_en.
([8]) https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1_en.

4.2. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι είτε πρόκειται για την άμυνα, το εμπόριο, το κλίμα είτε για τη διπλωματία, η Ευρώπη αντιμετωπίζει τεράστια πρόκληση: πώς να τοποθετηθεί ως ανθεκτικός, αυτόνομος παράγοντας στην παγκόσμια σκηνή. Καθώς το θεματολόγιο για το κλίμα τείνει να εξαφανιστεί από την πολιτική ατζέντα των ΗΠΑ, η Ευρώπη πρέπει να προετοιμαστεί κατά τρόπο προορατικό για έναν κόσμο στον οποίο δεν μπορεί να θεωρείται δεδομένη η ευθυγράμμιση της πολιτικής των ΗΠΑ με αυτήν της Ευρώπης.

4.3. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ακράδαντα ότι, δεδομένης της υποχώρησης των ΗΠΑ από τις διεθνείς δεσμεύσεις και υποχρεώσεις για το κλίμα, η ΕΕ πρέπει όχι μόνο να προσπαθήσει να βρει τα μέσα για να καλύψει το κενό, αλλά και να ενισχύσει τις συμμαχίες που προστατεύουν τις κλιματικές πολιτικές από τις γεωπολιτικές αναταραχές. Ήρθε η ώρα για μια ανανεωμένη παγκόσμια διπλωματία. Ο κόσμος δεν έχει την πολυτέλεια να αντιμετωπίσει την κλιματική αλλαγή και τις συγκρούσεις ως μεμονωμένα ζητήματα. Ένα βιώσιμο και ειρηνικό μέλλον εξαρτάται από την ικανότητά μας να συνδέσουμε αυτούς τους τομείς και να εφαρμόσουμε ολοκληρωμένες λύσεις που προωθούν τόσο την περιβαλλοντική όσο και τη γεωπολιτική σταθερότητα.

4.4. Η ΕΕ διαδραματίζει καίριο ρόλο στην προώθηση αυτού του μετασχηματισμού, διασφαλίζοντας ότι η δράση για το κλίμα δεν διαχωρίζεται από την οικοδόμηση της ειρήνης, αλλά αποτελεί ουσιαστική συνιστώσα της. Η εξελισσόμενη εξωτερική πολιτική της ΕΕ πρέπει να αντικατοπτρίζει τον αλληλένδετο χαρακτήρα των παγκόσμιων προκλήσεων, ιδίως τη σχέση μεταξύ της υποβάθμισης του περιβάλλοντος και των συγκρούσεων. Πρόκειται για μια πρόκληση με εξαιρετικά επείγοντα χαρακτήρα. Καθώς εντείνονται οι απειλές κατά της ασφάλειας που σχετίζονται με το κλίμα, η διπλωματία πρέπει να εξελιχθεί ώστε να αντικατοπτρίζει αυτήν τη νέα πραγματικότητα.

4.5. Η ΕΟΚΕ συνιστά η ΕΕ να διατηρήσει τη θέση της ως αξιόπιστου εταίρου στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, επισημαίνοντας την ανάγκη να αναλάβει ηγετικό ρόλο και να χρησιμεύσει ως πολλαπλασιαστής αξιών: αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει επενδύσεις σε ευρύτερους ΣΒΑ (καλή διακυβέρνηση, μέσα διαβίωσης, επισιτιστική ασφάλεια, ασφαλείς πόλεις). Επιπλέον, στις ανθρωπιστικές προσπάθειες που λαμβάνουν υπόψη τις προκλήσεις που σχετίζονται με το κλίμα και την ασφάλεια πρέπει να συμμετέχουν οργανώσεις βάσης, οργανώσεις νέων και η κοινωνία των πολιτών. Η χωρίς αποκλεισμούς, ποικιλόμορφη και τεκμηριωμένη λήψη αποφάσεων σχετικά με τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και την προσαρμογή σε αυτήν είναι ουσιαστικής σημασίας, καθώς και η μείωση και η αντιμετώπιση του κινδύνου καταστροφών και η ενεργειακή και οικονομική ασφάλεια.

4.6. Η ΕΟΚΕ καλεί την ΕΕ να αντιμετωπίσει τον εσωτερικό κατακερματισμό και να λάβει τολμηρά μέτρα υπέρ της στρατηγικής αυτονομίας. Ωστόσο, αυτή η στρατηγική αυτονομία πρέπει να μετουσιωθεί σε επιχειρησιακές ικανότητες, συγκεκριμένες πολιτικές και συντονισμένη δράση στα κράτη μέλη. Χωρίς απτή πρόοδο στους τομείς της άμυνας, της ενεργειακής ανεξαρτησίας και της οικονομικής ανθεκτικότητας, η ΕΕ κινδυνεύει να οπισθοδρομήσει σε έναν κόσμο που διαμορφώνεται όλο και περισσότερο από παιχνίδια εξουσίας και μονομερείς αποφάσεις.

4.7. Ειδικότερα, η μετάβαση στην πράσινη ενέργεια είναι απαραίτητη για τη γεωπολιτική σταθερότητα, την αυτάρκεια και την οικοδόμηση της ειρήνης. Τα έθνη πρέπει να προαγάγουν τη στενότερη οικονομική συνεργασία μεταξύ των περιφερειών, με έμφαση στον μετασχηματισμό του παγκόσμιου ενεργειακού συστήματος. Ταυτόχρονα, η Ευρώπη πρέπει να επενδύσει στην εγχώρια ικανότητα παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές για την ενίσχυση της αποκέντρωσης και της αυτάρκειας όσον αφορά την παραγωγή ενέργειας. Αυτή η διττή προσέγγιση μειώνει τις παγκόσμιες εκπομπές, ενθαρρύνοντας παράλληλα την αμοιβαία εμπιστοσύνη, μειώνοντας την εξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα και μετριάζοντας τον κίνδυνο συγκρούσεων.

4.8. Η ΕΕ θα πρέπει να αναπτύξει μια τρισχιδή στρατηγική όσον αφορά τη δράση για το κλίμα. Πρώτον, θα πρέπει να καθορίσει εθνικά και ενωσιακά σχέδια για την επίτευξη των στόχων της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας όσον αφορά την απανθρακοποίηση, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, την προστασία της χρήσης γης, την κυκλική οικονομία και άλλα μέτρα. Η τρέχουσα οικονομική στασιμότητα στην Ευρώπη δεν αποτελεί λόγο καθυστέρησης, αλλά μάλλον λόγο ενίσχυσης της δράσης. Οι επενδύσεις στη δράση για το κλίμα δεν θα αντιμετωπίσουν μόνον τα περιβαλλοντικά ζητήματα, αλλά θα λειτουργήσουν επίσης ως οικονομικά κίνητρα και ως πορεία προς την παγκόσμια ανταγωνιστικότητα της Ευρώπης στις πράσινες και τις ψηφιακές τεχνολογίες.

4.9. Η ΕΕ θα πρέπει να ηγηθεί της διπλωματίας της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας/των ΣΒΑ (Lafortune κ.ά., 2024 ([9])) με άλλες μεγάλες χώρες και περιοχές, στο πλαίσιο της οποίας η Ευρώπη θα αξιοποιήσει την πρόοδο που έχει σημειώσει στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας προκειμένου να βοηθήσει άλλες περιφέρειες του αναπτυσσόμενου κόσμου να υιοθετήσουν παρόμοιες προσεγγίσεις. Αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει πρωτοβουλίες της ΕΕ με την Κίνα, την Αφρικανική Ένωση, την Ινδία, τον Σύνδεσμο Κρατών της Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN) και την Κοινότητα Χωρών Λατινικής Αμερικής και Καραϊβικής (Λατινική Αμερική), καθώς και με άλλους εταίρους.

4.10. Η ΕΕ θα πρέπει να επενδύσει στην πολυμερή προσέγγιση και να συνεχίσει να πρωτοστατεί παγκοσμίως της έκκλησης για ανάληψη κλιματικής δράσης, λαμβάνοντας ιδίως υπόψη το γεγονός ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν αποποιηθεί κάθε εύλογη ευθύνη επί του θέματος. Η Ευρώπη θα πρέπει να πρωτοστατήσει της έκκλησης για την ανάληψη ταχείας δράσης στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών και στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, καθώς και στις συνεδριάσεις της COP της UNFCCC, της σύμβασης για τη βιολογική ποικιλότητα και της UNCCD.

([9]) Lafortune, Guillaume, Grayson Fuller, Adolf Kloke-Lesch, Phoebe Koundouri et Angelo Riccaboni (2024) «European Elections, Europe's Future and the Sustainable Development Goals/Europe Sustainable Development Report 2023/24» (Ευρωπαϊκές εκλογές, το μέλλον της Ευρώπης και οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης. Έκθεση για τη βιώσιμη ανάπτυξη της Ευρώπης 2023/24), Έκθεση του SDSN Europe, https://www.tara.tcd.ie/handle/2262/104407.

4.11. Όσον αφορά τη διαδικασία UNFCCC, η ολοκλήρωση του εγχειριδίου κανόνων της συμφωνίας του Παρισιού μπορεί να αποδοθεί στην αποτελεσματικότητα της παγκόσμιας διπλωματίας για το κλίμα. Καθώς μεταβαίνουμε σε μια φάση που έπεται των διαπραγματεύσεων, στο πλαίσιο της οποίας οι αναδυόμενες μορφές πλουραλισμού, οι συμμαχίες και οι διμερείς εταιρικές σχέσεις μπορούν να επαναπροσδιορίσουν την πολυμερή προσέγγιση, **ο ρόλος της κοινωνίας των πολιτών θα καθίσταται ολοένα και πιο καθοριστικός**. Οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών θα είναι απαραίτητοι προκειμένου να δείξουν τον δρόμο και να μετουσιώσουν τις συμφωνίες για το κλίμα σε δράση μέσω της συνεχούς διπλωματικής συνεργασίας στην πράξη.

4.12. Μια ανανεωμένη διπλωματική στρατηγική πρέπει να βασίζεται σε τρεις βασικές αρχές:

4.12.1. Ενσωμάτωση των κλιματικών παραμέτρων στην πρόληψη των συγκρούσεων: η κλιματική ασφάλεια πρέπει να καταστεί κεντρικός πυλώνας των προσπαθειών οικοδόμησης της ειρήνης. Η ΕΕ, μαζί με διεθνείς οργανισμούς και κυβερνήσεις, θα πρέπει να ενσωματώσουν εκτιμήσεις περιβαλλοντικού κινδύνου στις διπλωματικές στρατηγικές τους, ούτως ώστε να διασφαλίσουν ότι οι εντάσεις που σχετίζονται με τους πόρους αντιμετωπίζονται προορατικά.

4.12.2. Ενίσχυση της πολυμερούς συνεργασίας: η Ευρωπαϊκή Ένωση, τα Ηνωμένα Έθνη και άλλοι παγκόσμιοι παράγοντες πρέπει να δημιουργήσουν ισχυρότερες συμμαχίες που δίνουν προτεραιότητα τόσο στην ανθεκτικότητα στην κλιματική αλλαγή όσο και στην επίλυση των συγκρούσεων. Οι περιφερειακές εταιρικές σχέσεις και η συνεργασία σε επίπεδο βάσης μπορούν να ενισχύσουν στρατηγικές προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή που μειώνουν την αστάθεια.

4.12.3. Επένδυση στην πράσινη ανάπτυξη ως μηχανισμό οικοδόμησης της ειρήνης: οι βιώσιμες οικονομικές πολιτικές που προωθούν τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, την αναδάσωση και την κλιματικά έξυπνη γεωργία μπορούν να χρησιμεύσουν ως σταθεροποιητικές δυνάμεις σε ευάλωτες περιοχές. Παρέχοντας στις κοινότητες βιώσιμα μέσα διαβίωσης, μπορούμε να μειώσουμε την πιθανότητα συγκρούσεων που προκαλούνται από την έλλειψη πόρων.

Βρυξέλλες, 17 Ιουλίου 2025.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Oliver RÖPKE